ҺҮСЕЈН ЧАВИДИН СОН ШЕ'РИ

Әлбәттә, буна Чавидин сон ше'ри демәк шәртидир. Мән «сон» дејирәм, чүнки бизә чатан вә бу күн әлимиздә олан вә һеч шүбһә јох, сүркүндә јазылан ше'рләринин әлимизә кечәни будур.

Једди-сәккиз ил бундан габаг Мәрдәкандә әдәбијјатымызы үрәкдән севән бир һәкимә (ады кәрәк ки, Микајыл иди) раст кәлдим. Сөһбәтимиздән мә'лум олду ки, о, бир мүддәт Чавидлә бир јердә олмушдур. Һәким шаири габаглар да танырмыш. Онун өзүндә дә әксиндән ше'рә бөјүк һәвәс вә мәһәббәт вармыш. Бу ше'ри Чавид охумуш, һәким јазмышдыр. Сонра, итә биләр дејәрәк, әзбәрләмишдир. Јазылысы әлдән чыхмыш, һафизәдә олан исә галмышдыр.

Ше'р, шүбһәсиз, Чавидиндир. Мән Чавидин дилини, үслубуну, пафосуну, поетикасыны, онун һәм илләрлә тәләбәси, һәм даими охучусу кими вә һәм дә әсәрләринин редактору кими јахшы билирәм. Бунун үчүн бу ше'рдә Чавиддән кәләнмәјән хырда-хырда редактә едилмәли јерләр көрмүшәм, тәсһиһ етмишәм. Ашағыда көрдүјүмүз шәкилдә бу ше'р, јәгин ки, там мә'насы илә вә һәр чәһәтдән Чавидин әсәридир.

Бу нә һикмәтдир, еј бөјүк јарадан,—
Бизи хәлг еләдикдә торпагдан
Әгл вердин; зәка, тәфәккүр, һуш,
Көрмәјә көз, ешитмәјә дәхи куш,
Динмәјә нитг, тутмага дәхи әл,
Кетмәк үчүн ајаг, өлүмә әчәл...
Еј бөјүк хилгәтин бөјүк рәбби,
Мәнә анлат көрүм нәдир сәбәби:
Јарадаркән сүнуфи-инсани,
Тапшыраркән әлинә дүнјаны,
Онлары бир-биринә зидд етдин.
Сән мәкәр ки, әсир-гәфләт идин?!
Бә'зисин етдин һакими-мүтләг,
Она мәхсус олду гүввәт, һәг,
Әмр, ичбар, зүлм, гәтл, е'дам,
Һәбс, тә'гиб, интигам, әһкам,
Еһтирам, еһтишам, раһәт, зәвг,
Ејш-ишрәт, никари, зәррин тәвг,
Күлүстан, бустану баги-Ирәм,
Малу дөвләт, чәлал, гәср, һәрәм...
Бә'зин етдин һәгарәтә мәһкум,
Хару бичарә, биновә, мәзлум,
Кечә-күндүз бәладә, зилләтдә,
Даима фәгрдә, зәлаләтдә,
Нә јери, нә мәканы, нә јари,
Не'мәтү истираһәт әғјары...
О нечин һаким олду, мән мәһкум?
О нечин залым олду, мән мәзлум?
Онда бир өзкә ешг, өзкә һәвәс,
Мәндә бир башга руһ, башга нәфәс.
Әглә гаршы гојулду ганунлар,
Ганлы гәл'ә, јералты зинданлар,
Көзүмә, кушума чәкиб пәрдә,
Бјләјиб һәп зәкамы әфсүрдә,
Фикрими мәһв үчүн јапыб вулкан,
Каһ вәһшәт ахытды, каһ ал ган.
Сөјләмәк истәсәм, кәсәр дилими,
Әл ачарсам, гырар јәгин әлими.
Башга бир аләми севиб кетсәм,
Вердијин бу ајагла сејр етсәм,
Дејәсән бир бөјүк чинајәт имиш,
Һәбс едәрләр ки, сәрһәди кечмиш.
Һаггымы истәјиб едәндә гијам,
Мәһвимә бисуал едәр игдам.
Адәми ејләјәндә сән ичад,
Кәндини ејләдин мүбарәкбад!..
Ен сәмадан јерә, көрүн көзүмә!
Сусма ја, бир чаваб вер сөзүмә!
Сәнми вердин она бу әхлаги?
Еј олан зүлм, чәбр халлагы!
Бу уфаг әрдә нәдир бу һүдуд?
Бунча ганун, зәбт, зүлм, гүјуд?
Дурмам иштә бу вәһшәтә гаршу!
Буна дөзмәк оларамы? Јох, јаһу!
Бәлкә бу сөзлә етмишәм үсјан?
Әфв гыл, көнлүмү јахыр һәјәчан.
Ја мәнә бу дүшүнчәни вермә,
Ја да салма белә гәмә, әләмә.
Бизи сән хәлг ејләдикдә тамам,
Нә ичин әзкәләр едир е'дам?
Онлара гисмәт ет дәрин зиндан!
Ја ону, ја мәни көтүр арадан!
Бах да бир көр: чаһан долу вәһшәт.
Бу нечә мәмләкәт? Нечә дәһшәт?!
Чан алан, чан верән, јахан, јахылан.
Ортада һәп фәлакәт, аһү фәған.
Зөвг алырсанмы бу чинајәтдән?
Бөјлә ишләтдијин гәбаһәтдән?
Сәнә дерләр дә һакимүл-итлаг.
Јерә кеч һикмәтиндә, еј халлаг!
Нечә дин вермисән бу анә гәдәр?
Нечә мәзһәб, китаб, пејғәмбәр?
Бөлдүләр нечә һиссәјә халгы,
Һагг адыла дағытдылар һаггы.
Гәтлү гарәт адында олду һалал,
Инди кәл вердијин һесабыны ал!
Мәни сән јох, јаратмышам сәни мән
Вәһмдән, чәһлдән, чәһаләтдән.
Сән нәсән? Шүбһә, көлкә, бәлкә әдәм!
Һәр нә вар орталыг, һәмсы мәнәм.

Бөјүк шаир динләрин үјдурдуглары јаланлара һүчум чәкир. Онлары ифша едир. Инсанларын зиддијјәтли синифләрә бөлүндүјүнү вә бунун чәмијјәтдә төрәтдији әдаләтсизликләри, зүлмләри шиддәтлә тәнгид едир. Нәһајәт, тарихдә бир сыра бөјүк мүтәфәккирләр дә өмүрләринин сонунда олан кими, аллаһын варлығына шүбһә едир, нәтичәдә һәтта аллаһы инкар едир, дејир ки: бизи о јаратмамыш, әксинә, ону јарадан биз олмушуг, бизим чәһаләтимиз олмушдур.

Чавид елми-әдәби атеизмин һәмишә шаирәнә тәрәннүмчүсү олмушдур. Бу мәсәлә һәмин ше'риндә ән јүксәк ифадәсини тапмышдыр.

Бу гијмәтли ше'р өлмәз шаиримизин әдәби ирсинин гызыл фондуна дахил олмаға лајигдир.

Әкрәм ЧӘФӘР

РӘФИГ ЗӘКА ХӘНДАН

БУ ЈАЗ

Јаз кәлиб, илһамы өзүдүр бу јаз,
Көјләрә учалдыр бу јаз шаири,
Бу јазда ојатмаз нә Күр, нә Араз,
Нә Хәзәр... илһамы дәјаз шаири.

Бүтүн көзәлликләр сејрандыр јаза,
Ән көзәл јарашан чејрандыр јаза,
Шаирләр көнүлдән һејрандыр јаза,
Вармы јер үзүндә ајаз шаири!!

Еј Зәка, хошса да ајаз һавасы,
Руһуна дәвадыр бу јаз һавасы,
Бир көзәл истәрәм, бир саз һавасы,
Бир дә түркү дејән бир саз шаири.

ЧАНЫМ, КӨЗҮМ

Сән баханда аһү кими бахарсан,
Бахмадан кеч, чаным, көзүм, бахмадан,
Үрәјими атәшләрә јахарсан,
Јахмадан кеч, чаным, көзүм, јахмадан.
Мурадым чох, умудум јох үнүмдә,
Ганым гара, бу гаранлыг күнүмдә,
Шимшәк олуб нә чахырсан өнүмдә,
Чахмадан кеч, чаным, көзүм, чахмадан.
Дујғуларым булудланыб сыхылды,
Дағa гошдум, дағ үстүмә јыхылды,
Јыхылырам, ахырыма чыхылды,
Јыхмадан кеч, чаным, көзүм, јыхмадан.

СЕВМӘКМИ, СЕВИЛМӘКМИ КӨЗӘЛДИР

Севки уча дағларда күлән
ән уча санчаг,
Дујдум ону, сонсуздур,
өлүмсүздүр, әзәлдир.

Севдим дә, севилдим дә,
күлүм, билмәдим анчаг
Севмәкми көзәл, јохса
севилмәкми көзәлдир!!

Јандым сәнин ешгинлә,
мәним ешгимә јансаң,
Севмәк бир өлач ки,
әјилән гәдди дүзәлдир.

Аләмдә өмүрлүк севилиб-севмәли
инсан,
Севмәкми көзәл, јохса
севилмәкми көзәлдир!!

Севмәклә, севилмәклә
кечәр шаирин өмрү,
Севмәк јарашыр һәр јаша,
бир көһнә мәсәлдир.

Бир һикмәти билмәклә
кечәр шаирин өмрү:
Севмәкми көзәл, јохса
севилмәкми көзәлдир!!

Әфсанәли варлыгда олан
чәннәт одур ки,
һәр шејдән әзиздир бизә,
һәр шејдән өзәлдир.

Шаирләрә, ашигләрә,
мә'шуглара сор ки,
Севмәкми көзәл, јохса
севилмәкми көзәлдир!!

ӨРДӘКЛӘР.

Фото В. Гомозовундур.

МҮАСИРЛӘР ЈАЗМАСА

НИКНАМ

Улу бабаларымыздан бизә мирас галмыш көзәл бир ән'әнә вар. Дејирләр, бабаларымыз јандырдыглары очағы һеч вахт сөндүрмүр. Очаға су төкмәји күнаһ сајыблар. Онун одуну, аловуну нәсилдән-нәслә јадикар гојуб кедибләр. Сәттарханын, Шејх Мәһәммәд Хијабанинин, Сејид Чәфәр Пишәвәринин јандырдыглары азадлыг мәш'әли бу күн дә шө'ләләнир, халгымызын мүбариз оғулларынын үрәјини исиндирир.

Азадлыг мәш'әлини уча тутан, өз халгынын гуртулушу наминә иҹидлик көстәрәнләрдән бири дә Мәһәммәдбағыр Никнам иди. Гарајаныз, шаир тәбиәтли, һәмишә еһтирасла данышан Мәһәммәдбағыр башгаларындан одлу-аловлу нитги илә, садәлији, мәрдлији илә сечилирди. Ону дујмаг, үрәјини охумаг үчүн јалныз бир дәфә көрмәк, сөһбәт етмәк кифајәт едирди.

Мәһәммәдбағыр Никнамын һәјат јолу, тәрчүмеји-һалы чох гысадыр. О, Тәбриздә дәмирчи аиләсиндә анадан олуб, тәһсилини давам етдирә билмәјиб. Буна бахмајараг достларындан биринин көмәјилә фарс дилиндә јазыб охумағы өјрәниб. Сонралар Әкабирдә охујуб. Ордуда хидмәт едәркән һагсызлыгларын шаһиди олуб, көрдүкләрини ана дилиндә јаздығы ше'рләрдә гәләмә алыб.

Шаирин талеји чох кешмәкешли олуб, бүтөвлүкдә өмрү сәнкәрә чеврилиб. Никнам аз јашады... Амма халгымызын азадлығы уғрунда мүбаризә салнамәсинә әбәди изләр гојду. Һәмин изләрә дүшдүм... Хатирәләрими јада салдым...

1941—46-чы илләр. Бу илләр Чәнуби Азәрбајчанын дирчәлиш илләри, ингилаби мүбаризәнин түғјан етдији илләр иди. Тәбриз јенә дә ингилаб кәмисинин сүканы архасында инамла дајанырды. Тәбриз, Әрдәбил, Урмијјә, Мәрәнд шәһәрләриндә тез-тез нүмајишләр тәшкил едилирди. Нүмајишә чыханлар нефтин милиләшдирилмәсини, 8 саатлыг иш күнүнү, Чәнуби Азәрбајчана мухтаријјәт верилмәсини тәләб едирдиләр. Нәтичәдә нүмајишчиләрә диван тутулурду. О заман Тәбриздә Әли Фитрәт, Фәхрәддин Мәһзун, Мүзәффәр Дирәфши, Ашыг Һүсејн, Мирмеһди Чавуши кими шаирләр фәалијјәт көстәрирди. Кәнч Никнам тез-тез Әли Фитрәтин ишләдији Тәбриз дәмирјол идарәсинә кәлирди. Бурада о, Әли Фитрәтин һәлә һеч јанда чап олунмајан ше'рләри илә таныш олур, ондан өјрәнирди.

Еһтијач ичиндә јашајан Мәһәммәдбағыр Никнам күндәлик рузусуну газанмаг үчүн бир мүддәт Тәбриздәки кибрит заводунда ишә дүзәлир.

...Сојуг гыш күнү иди. Күлүстан бағынын јанындакы мејданда издиһамлы митинг кечирилирди. Онлар јени тәшкил тапмыш һәмкарлар иттифагларынын фәалијјәтини кенишләндирмәји тәләб едирдиләр. Бир-биринин ардынча чыхыш едән натигләр фәһләләрин иш шәраитинин дөзүлмәз олдуғундан сөз ачырдылар. Һәмин митингин тәшкилатчыларындан бири дә Мәһәммәдбағыр Никнам иди. О, өз чыхышында фәһләләрин савадланмасы, мәктәбләрдә тә'лимин ана дилиндә апарылмасы үчүн тәдбирләр көрүлмәсини тәләб едирди. О, һәмишә өз чыхышыны ше'рлә битирәрди. Бу дәфә исә «Доғма дилим» адлы ше'рини охуду. Ше'ри о дедикчә, мән әзбәрләдим...

Көрпәлијин бир күн әввәл илиндә,
Ағлајардым һәзин-һәзин бешикдә.
Анам мәнә Азәрбајчан дилиндә,—
Лајлај дејиб отурарды кешикдә.

Тә'лим верди анам мәнә бу дилдә,
Азәрбајчан дили мәним дилимдир.
Шәрафәт вар, шүчаәт вар бу елдә,
Азәрбајчан ели мәним елимдир.

Һәр милләтин мөһтәрәмдир өз дили,
Буна көрә дил бағлыдыр һәјата.
Чүнки дилдир һәлл еләјән мүшкүлү,
Дил јол ачар сәадәтә, ничата.

Бир милләтин јурдун хәраб ејләсән,
Јенә өзүн јығышдырар о милләт,
Дилин алсан, бағрын кабаб ејләсән,
О милләти мәһв еләјәр фәлакәт.

Азәрбајчан Демократ Фиргәси Дашмағазалар күчәсиндә јерләширди. Бу икимәртәбәли бинанын гапысы һәмишә ачыг оларды. Кечә јарыја гәдәр бура чох кәлиб-кедән олурду. Азәрбајчан Демократ Фиргәсинин сәдри Сејид Чәфәр Пишәвәри кәнчләр тәшкилаты јарадылмасына чох мүһүм бир мәсәлә кими бахырды. Белә бир тәшкилатын јарадылмасыны о, Теһран университетинин һүгуг факүлтәсини битирмиш Фирудин Ибраһимијә тапшырмышды. Бунунла әлагәдар чағырылмыш ичласда мән дә иштирак едирдим. Фирудин Ибраһиминин илк чыхышыны бурада динләдим. О, кәнчләримиз гаршысында дуран мүһүм ишләрдән сөһбәт ачды. Мән ону динләјәркән үрәјим гүрур һиссилә долурду. Фәрәһләнирдим ки, нәһајәт, бизим кәнчләрин дә өз тәшкилаты олачаг. Онлар да дөвләт мәсәләләринин һәллиндә јахындан иштирак едәчәкләр. Ичлас гуртардыгдан сонра Мәһәммәдбағыр Никнама раст кәлдим.

— Чаванларымыз азадлыг уғрунда кедән мүбаризәдә хүсуси фәаллыг көстәрмәлидирләр. Чүнки мәһз чаванлар бу һагг иши давам етдирәчәкләр, — о деди.

1945-чи ил декабр ајынын 12-дә ингилаб гәләбә чалды. Бу, 21 Азәр ады илә тарихимизин сәһифәләринә гызыл хәтлә һәкк олунуб. Әсрләр бoју шаһ истибдады алтында инләјән халг, нәһајәт, азадлыг јолунда илк аддымларыны атмаға башлады. Анчаг бу азадлыг һеч дә асан баша кәлмәди. Зинданларда әзаб чәкәнләрин, дар ағачындан асыланларын, күлләләнәнләрин ганы баһасына, он минләрлә вәтәнпәрвәрин һәјаты баһасына әлдә едилди.

О заман мән Тәбриздәки совет мәктәбиндә тәһсил алырдым. Бәстәкар Чаһанкир Чаһанкировун тәшәббүсү илә мәктәбдә бәдии өзфәалијјәт дәрнәји јарадылмышды. Ансамблын илк чыхышы да тарихи бајрам күнүндә олду. Ону да дејим ки, Чәнуби Азәрбајчанда мусиги мәдәнијјәтимизин инкишафында, тәкмилләшмәсиндә Чаһанкир Чаһанкировун бөјүк ролу олмушдур. Чох тәәссүф ки, индијә гәдәр бу һагда мәтбуат сәһифәләриндә дә јазылар аз олуб. Азәрбајчанын халг артисти Чаһанкир Чаһанкиров Чәнуби Азәрбајчанда олдуғу мүддәт әрзиндә көрдүкләрини өз әсәрләриндә ифадә етмәјә чалышыб. «Аразын о тајында» симфоник әсәри дә һәмин әсәрләрдән биридир.

Бәдии өзфәалијјәт коллективинин чыхышындан сонра тамашачылар шаирләрдән Әли Тудәни, Әли Фитрәти, Ашыг Һүсејн Чаваны, Мәһәммәдбағыр Никнамы һәрарәтлә гаршыладылар. Үмумијјәтлә, милли һөкумәт дөврүндә јазычы вә шаирләрлә белә көрүшләр тез-тез олурду. Бу көрүшләрин бә'зиләриндә Сүлејман Рүстәм, Мирзә Ибраһимов да иштирак едирди. Милли һөкумәтин халгымыза бәхш етдији ән гијмәтли, ән дәјәрли әрмағанлардан бири дә Тәбриздә радиостансијанын тикилиб истифадәјә верилмәси иди. 1946-чы ил апрел ајынын 8-дә илк дәфә олараг халгымыз «Данышыр Тәбриз, данышыр Тәбриз» сөзләрини ешитдиләр. Бу, халгымызда бөјүк фәрәһ вә гүрур һисси доғурду. Тәсадүфи дејилдир ки, о заман, радио ишә башлајан күнләрдә Тәбриз чамаатынын дилиндән бу сөзләр дүшмүрдү: «Радиосу олмајан халгын сәси евиндән бајыра чыхмаз». Бу, доғрудан да беләдир. О заман Тәбриз радиостансијасынын истифадәјә верилмәси илә әлагәдар олараг харичи өлкәләрдән кәлән тәбрик мәктублары бир даһа буну сүбут етди.

Тәбриздә истифадәјә верилмиш радио верилишләри комитәси јеничә гурулмуш милли һөкумәтин јени гәрар вә көстәришләрини тез вә гыса бир заманда халга чатдырмагла јанашы, көркәмли сөз устадларымызын, инчәсәнәт хадимләримизин дә чыхышларыны тәшкил едирди. Ингилабчы шаир Мәһәммәдбағыр Никнамын сәси дә радио далғаларындан тез-тез кәлирди. Онун вәтәнә, халгына мәһәббәт, доғма торпаға бағлылыг, ишыглы кәләчәјә инам долу ше'рләри бүтүн динләјичиләрин марағына сәбәб олурду.

Америка империалистләринин шаһ режиминә билаваситә көмәји нәтичәсиндә милли һөкумәт мүвәггәти олараг мәғлубијјәтә уғрады. Халгымызын 25 миндән чох гәһрәман оғлу истибдадын гара пәнчәси алтында вәһшичәсинә өлдүрүлдү. Өз чаныны азадлыг јолунда гурбан вермиш гәһрәман оғулларымыздан бири дә Мәһәммәдбағыр Никнам иди. О, чисмән арамыздан кетсә дә, бу күн хатирәмиздә әбәди јашајачаг.

Ләтиф ҺҮСЕЈНЗАДӘ

ӘЛИҺӘСӘН ШИРВАНЛЫ

СӘККИЗЛИКЛӘР

Јарыб туфанлары, гарлы иглими
Дејирәм, нә ола көһләи чапасан,
Азанда, азасан мәрд Колумб кими,
һәјат кәшф едәсән, гитә тапасан.

Сәрин көлкәсиндә тәнһа чинарын
Сакит өмр еләмәк мәкәр шөһрәтдир!
Бөјүк амалларын јолунда, еј дост,
Чашмағын өзү дә бир сәадәтдир.

* * *

Дејирәм, ағачлар нә сәхалыдыр!
Елә ки, вахт кәлир, мејвәси дәјир.
Гәлбимдән кечәндән санки һалыдыр,
Долу будаглары гаршыма әјир.

Јарпаглар төкүлүр хыналы, сары,
Бағ-бағат гызылы дона бүрүнүр,
Торпаға јарпағы, инсана бары
Бәхш едән ағачлар мәғрур көрүнүр.

* * *

Јашыл һәјәтимдә күнәбаханлар
Вурулуб Күнәшин гызыл рәнкинә,
Кирдә үзләринә әртүк таханлар
Тәзә кәлин кими бәзәниб јенә.

Бах, нечә меһрибан јан-јана дуруб,
Көјләрин үзүнә ајнадыр онлар,
Сәһәр јелләрилә бир бүсат гуруб,
Сары кирпијинин ојнадыр онлар.

* * *

Ишыглы дүнјамыз сирр хәзинәси,
Ону дәрк етмәјә чан атырыг биз.
Бүрүјүб аләми гушларын сәси,
Сығмыр үфүгләрә нәғмәләримиз.

Сејр едәк көјләрин мин улдузуну,
Кәзәк јер үзүнү биз сораг-сораг.
Дејирәм, а достлар, илләр узуну
Сөнмәз улдузлары јердә ахтараг.

КАМРАН МӘММӘДОВ

Азәрбајчан әдәбијјатшүнаслығына вә әдәби-бәдии фикринә ағыр итки үз вермишдир. Көркәмли әдәбијјатшүнас, тәнгидчи вә јазычы, мүһарибә вә әмәк ветераны, филолокија елмләри доктору, профессор, әмәкдар елм хадими, 1946-чы илдән Сов.ИКП-нин, 1954-чү илдән ССРИ Јазычылар Иттифагынын үзвү, Азәрбајчан ССР ЕА Низами адына Әдәбијјат Институтунун елми мәсләһәтчиси Камран Дадаш оғлу Мәммәдов ағыр хәстәликдән сонра вәфат етмишдир.

К. Мәммәдов 1922-чи ил декабрын 21-дә Шуша шәһәриндә мүәллим аиләсиндә анадан олмушдур. 1938-чи илдә В. И. Ленин адына АПИ-нин филолокија факүлтәсинә дахил олмуш, 1941—1943-чү илләрдә Бөјүк Вәтән мүһарибәси чәбһәләриндә вурушуб јараланмыш, ордудан бурахылдыгдан сонра тәһсилини С. М. Киров адына АДУ-да давам етдирәрәкораны 1945-чи илдә фәргләнмә диплому илә битирмишдир. О, демәк олар ки, бүтүн әмәк һәјатыны республика Елмләр Академијасынын Әдәбијјат Институтунда кечирмиш вә ијирми беш ил шө'бә мүдири вәзифәсиндә чалышмышдыр. 1949-чу илдә намизәдлик, 1964-чү илдә исә докторлуг диссертасијасы мүдафиә етмишдир.

Профессор К. Мәммәдов мүһарибәдән сонракы әдәбијјатшүнаслар нәслинә мәнсуб алимләрдәндир. Онун Азәрбајчан әдәбијјаты тарихи проблемләринин тәдгигиндә, хүсусилә XIX—XX әсрләр әдәбијјатымызын өјрәнилмәсиндә хидмәтләри бөјүкдүр.

«Ә. Һагвердијев», «Г. Закир», «Н. Вәзиров», «XIX әср Азәрбајчан ше'риндә сатира», «Ј. В. Чәмәнзәминли» вә «XX әср әдәбијјатында күлүш» монографијаларынын, ики јүзә гәдәр елми вә публисист мәгаләнин мүәллифидир. О, һәмчинин үччилдлик «Азәрбајчан әдәбијјаты тарихи» фундаментал тәдгигатынын мүәллифләриндән биридир. Тәдгигат материалынын зәнкинлији, елмилик вә мүасирлик, классик ирсә дәрин мәһәббәт, ону мүнтәзәм тәблиғ етмәк — К. Мәммәдовун диггәтәлајиг мәзијјәтләриндәндир.

К. Мәммәдов бәдии јарадычылыгла да ардычыл мәшғул олмушдур. «Өмүрдән изләр», «Јухусуз илләр», «Дүнјамы ушаг көзү илә» нәср әсәрләри вә «Көркәмли јазычыларымызын һәјатындан дәгигәләр» охучуларын марагла гаршыладыглары китаблардандыр.

К. Мәммәдов сәмәрәли әмәјинә көрә орден вә медалларла тәлтиф олунмушдур.

Көзәл инсан, јорулмаз вә мәһсулдар әдәбијјат тәдгигатчысы, исте'дадлы јазычы, коммунист, әмәк вә мүһарибә ветераны Камран Мәммәдовун хатирәси ону танықанларын гәлбиндә әбәди јашајачагдыр.

Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын идарә һеј'әти

Азәрбајчан ССР ЕА Низами адына Әдәбијјат Институту

ВИДА СӨЗҮ

Халгымызын көркәмли бир алим оғлуну, вәтәндаш бир јазычысыны — Камран Дадаш оғлуну әбәдијјәтә јола салдыг. Онун һаггында белә тез вида сөзү демәјә дилим кәлмир.

Камран мүәллимин һәм алим, һәм дә јазычы кими өзүнәмәхсус шәрәфли јарадычылыг јолу вар иди. Ән мүрәккәб дөврү тәдгиг едир, һәјатдакы мәзәли әһвалатлары ширин, дузлу јуморла гәләмә алырды. Ән чох севдији алимләр Фиридунбәј Көчәрли, Фејзулла Гасымзадә вә Мир Чәлал иди. Елмдә фәдакарлығы, кенә бағлылығы, әдәбијјат тарихчилији јолуну да онлардан өјрәнмишди, бизи дә бу јола чағырырды.

О, бүллур кими саф, пак инсан иди, бүтөв шәхсијјәт иди. Она бу сафлыг доғма јурду Шушанын көзәл тәбиәтиндән кечмишди. Јазыларында да, сөһбәтләриндә дә гәдим Гарабағымызын дүнәниндән, сабаһындан сөз ачырды. Өзү дә Г. Закир, Ј. Вәзир, Ә. Һагвердијев кими гарабағлы әдибләри мәһәббәтлә арашдырыр, тәблиғ едирди.

Һәр ил јајы аиләси илә Шушада динчәлирди. Сон үч илдә хәстәлијинә көрә һәкимләр гојмурду ораја кетмәјә. Үрәјинин бир парчасы орда галмышды. Хәстә ола-ола тез-тез дост-танышлара зәнк едир, мәктубла һал-әһвал тутурду.

Камран мүәллим республикамызда әдәбијјатшүнаслыг елминин ағсаггалларындан, Низами адына Әдәбијјат Институтунун чанлы сүтунларындан иди. Исте'дада, архасыза арха иди. Рәсми јығынчагларда, ичласларда һамы онун чыхышыны көзләјирди. Билирди ки, һамынын үрәјиндән хәбәр верәчәк, чап чәтинликләриндән, әдәбијјат тарихинин кечикдирилмәсиндән, сүрүндүрмәчиликдән, һагсызлыглардан данышачаг, рәһбәрлији әдаләтә, чәсарәтә чағырачаг. Инди белә адама нечә еһтијач вар... Бундан сонра сәнин јерин һәмишә көрүнәчәк, јохлуғун дујулачаг...

О, јола, сәфәрә чыхмағы чох хошлајырды. Көзәл јол јолдашлығы варды. Белә вахты јаш фәрги дә, вәзифә дә јаддан чыхырды. Инчә зарафатлары илә һамыны шәнләндирирди.

Хәстәләндикдән сонра өз әризәси илә шө'бә мүдирлијиндән чыхмышды, елми мәсләһәтчи иди. Института ара-сыра чәтинликлә кәлирди. Амма һисс едирдик ки, бөјүк јарадычылыг планлары олан, үмидлә јашајан Камран мүәллим үчүн гајнар елми-әдәби мүһитдән ајры дүшмәк нечә ағырдыр. Өзү дә евдә дарыхырды. Телефон зәнк чаланда да «көрүн мәними истәјирләр» дејир, һәјәчанланырды. Дост јолу көзләјир, дост сөзү ешитмәк истәјирди. Нә биләјдик ки, белә гәфил кедәчәк... Сон күнләрдә өзү һисс едирмиш кими ев архивиндә дә бир сәлигә-саһман јаратмышды.

Нә едәсән. Тәсәллимиз одур ки, Камран мүәллимин гијмәтли елми-бәдии әсәрләри ону үрәкләрдә јашадачаг.

Әфлатун САРАЧЛЫ

«Әдәбијјат вә инчәсәнәт» гәзетинин әмәкдашлары иш јолдашлары Сабир Мәммәдова, анасы

ФИРУЗӘ МАҺМУД ГЫЗЫНЫН

вәфаты мүнасибәтилә дәрин һүзнлә башсағлығы верирләр.

Мәдәнијјәт фондунда

Азәрбајчан мәдәнијјәт фондунда сталинизм дөврүнүн гурбанлары үзрә «Вичдан» адлы ичтимаи комиссија јарадылмышдыр. Комиссијанын илк ичласында республикамызын бир сыра көркәмли елм, мәдәнијјәт, әдәбијјат, дөвләт хадимләри иштирак етмишләр. Комиссија бугүнкү ашкарлыг шәраитиндә белә, адлары көлкәдә галан репрессија гурбаны олмуш бир чох зијалыларымызын, дөвләт вә партија хадимләримизин фачиәли һәјатлары барәдә долғун вә објектив билкиләрин ашкар едилиб топланмасы, ајрыча мә'лумат китабчасы шәклиндә нәшр едилмәси, онлара мемориал абидә гојулмасы, бәраәтин кениш вә там характер дашымасы вә с. проблемләрлә мәшғул олачаг.

Әдәбијјатшүнас алим, филолокија елмләри доктору, профессор Муртуз Садыгов ичтимаи комиссијанын сәдри сечилмишдир.

«АЗӘРБАЈЧАН» № 3

«Азәрбајчан» журналынын чапдан чыхмыш 3-чү нөмрәси «Новруз бајрамы» рубрикасы алтында верилмиш «Ојан, торпағым, ојан» мәгаләси илә ачылыр. Охучулар поезија бөлмәсиндә халг шаири Бәхтијар Ваһабзадәнин «Ики горху» поемасы, һабелә Вагиф Чәбрајылзадәнин вә Давуд Ордубадлынын јени ше'рләри, нәср бөлмәсиндә исә Сејран Сәхавәтин «Санаторија» повестинин сону вә Әлибала Һачызадәнин «Дүнјаны таны» романынын әввәли илә таныш ола биләчәкләр. Чәфәр Чаббарлынын анадан олмасынын 90 иллији мүнасибәтилә Рәһим Әлијевин «Чаббарлы үслубу» мәгаләси вә әдибин «Әдирнә фәтһи» фачиәси чап олунмушдур. Бөјүкхан Бағыровун «Узаг күнләрин дамчылары» һекајәси «Әдәби кәнчлик» рубрикасы алтында верилмишдир. «Публисистика» бөлмәсиндә исә Әһмәд Елбрусун «Бешијими бурда гојуб кәлмишәм» очерки дә бу нөмрәдә кетмишдир.

Бундан әлавә, «Унудулмуш сәһифәләр» бөлмәсиндә Мәсум Әлијевин «Азәрбајчан руһу», «Китаблар, рә'јләр» бөлмәсиндә Вәли Мәчидовун «Мүтәфәккир шаирин фәлсәфәси», Фирузә Мәммәдлинин «Карван» јолдадыр һәлә» вә Мәјис Әлизадәнин «Тәнгидчи сөзүнүн кәсәри» мәгаләләри дә јени нөмрәдә верилмишдир.

ГӘЗЕТ ЧҮМӘ КҮНҮ ЧЫХЫР.
Гијмәти 10 гәп.

ӘДӘБИЈЈАТ вә ИНЧӘСӘНӘТ

Редаксијанын үнваны: Бакы-370146. Мәтбуат проспекти, 529-чу мәһәллә. Телефонлар: баш редактор 39-52-56, баш редактор мүавини 39-50-37, мәс'ул катиб 39-50-67. Шө'бәләр: елм-публисистика 32-44-47, тәнгид вә әдәбијјатшүнаслыг 32-44-02, нәср 32-38-56, тәсвири сәнәт 32-38-52, мусиги, театр-кино 39-91-68, 32-72-50, поезија вә мәктублар 32-44-15, мүһасибат 39-12-11, фотолабораторија 32-38-72, корректорлар 38-65-91, тәсәррүфат мүдири 38-86-90.

Баш редактор Н. ҺӘСӘНЗАДӘ.
Редаксија һеј'әти: Һ. АББАСЗАДӘ, М. АБДУЛЛАЈЕВ, М. АФИЈӘТ, В. БӘҺМӘНЛИ, А. ВӘФАЛЫ (мәс'ул катиб), Ч. ГӘҺРӘМАНОВ, Т. ГУЛИЈЕВ, А. ДАДАШЗАДӘ, ЕЛЧИН, М. ЗИЈАДОВ, С. ӘҺМӘДОВ, Р. ИБРАҺИМБӘЈОВ, Л. ИМАНОВ, Ф. МЕҺДИ, Т. МҮТӘЛЛИБОВ, Б. НӘБИЈЕВ, Н. ЧАББАРОВ (баш редактор мүавини).

Редаксијаја көндәрилән әлјазмалары кери гајтарылмыр. Тираж 93.800

ИНДЕКС 66800. Бакы, «Коммунист» нәшријјатынын мәтбәәси. Офсет үсулу илә ФГ 15949 Сифариш 3843